

Návrh usnesení Výboru pro krajinu, vodu a biodiverzitu

Usnesení

Výbor pro krajinu, vodu a biodiverzitu doporučuje Radě vlády pro udržitelný rozvoj, aby na nejbližším zasedání vyzvala ministra zemědělství Mariana Jurečku, ministra zdravotnictví Svatopluka Němečka a ministra životního prostředí Richarda Brabce, aby se zasadili o významné omezení používání zdraví a biodiverzity škodlivého a pravděpodobně karcinogenního glyfosátu v České republice.

Konkrétně doporučujeme, aby (v pořadí důležitosti z hlediska krajiny a biodiverzity):

1. bylo zakázáno použití glyfosátu na *dosoušení plodin před sklizní* (tzv. desikace),
2. byly zakázány zemědělské operace, kde je glyfosát, ale případně i další herbicidy z něj odvozené, používán k zabránění růstu planě rostoucích rostlin a plevelů místo použití podmítky a orby.
3. bylo zakázáno používání glyfosátu či jeho derivátů k likvidaci vegetace při zalesňování a omezeno používání v údržbě železničních tratí a silnic
4. bylo zakázáno použití glyfosátových herbicidů na *veřejných prostranstvích*, jako jsou parky, chodníky, dětská hřiště, okolí zdravotnických zařízení, sportoviště a další veřejná místa

Odůvodnění

Mezinárodní agentura pro výzkum rakoviny (IARC), patřící pod Světovou zdravotnickou organizaci, klasifikovala 20. března 2015 glyfosát jako „**pravděpodobně karcinogenní pro člověka**“ (Skupina 2A). K tomuto závěru dospěl mezinárodní tým vědců na základě dostatečných důkazů ze studií na zvířatech (které prokázaly např. signifikantní zvýšení výskytu nádorů u myši) i na základě omezených důkazů z výzkumu u lidí pro tzv. nehodginské lymfomy (zhoubné nádory buněk lymfatického systému). Výzkumy na lidech jsou založeny na 14 epidemiologických studiích nehodginských lymfomů (NHL), vyhodnocených experty z IARC. Metaanalýza těchto studií provedená profesorem Eberhardem Greiserem z university v Brémách odhalila, že lidé vystavení působení glyfosátu měli o 45 % vyšší riziko výskytu NHL, zhoubného nádoru lymfatického systému. NHL je smrtelný ve více než polovině případů.

Glyfosát mimoto má i další nebezpečné vlastnosti pro zdraví lidí. Může narušovat fungování hormonální soustavy, je toxický pro lidské buňky a je schopen proniknout z těla matky placentou do vyvíjejícího se plodu.

Používání glyfosátu také přispívá k **podstatné ztrátě přírodní rozmanitosti**. Glyfosát, který je uzpůsoben k tomu, aby zabíjel rostliny, hubí volně rostoucí rostliny v zemědělské krajině, a tak ničí potravu a biotopy pro ptáky, hmyz a další volně žijící živočichy. Glyfosát je považován za vysoce rizikový herbicid pro necílové rostliny¹ a může do značné míry ovlivnit početnost a rozmanitost rostlinných druhů zemědělské krajiny. Pokusy prováděné ve Velké Británii, které zkoumaly dopad

¹ Iowa University State Extension (2003). Protecting Iowa's rare and endangered plants, www.extension.iastate.edu/Publications/PM1506.pdf

plodin rezistentních vůči GM herbicidům na přírodu, zjistily, že plodiny ošetřené glyfosátovými herbicidy snižovaly početnost ptačích společenstev (synuzií) v zemědělské krajině.² Zavedení ke glyfosátu rezistentní cukrovky (a potažmo masivní nasazení glyfosátu na polích s řepou) by podle výzkumu mělo „extrémně vážné důsledky, vedoucí k rapidnímu snížení výskytu až vyhubení skřivanů během 20 let“. Glyfosát se z půdy vyplavuje do řek, potoků a podzemních vod.³ Kontaminace vody představuje hrozbu pro vodní organismy a studie ze Severní Ameriky potvrzují, že herbicidy s obsahem glyfosátu mohou být toxické pro žáby.⁴ Bylo také zjištěno, že glyfosátové herbicidy poškozují buňky v játrech kaprů.⁵ V současnosti glyfosát patří mezi ve sladkovodních ekosystémech nejčastěji se vyskytující pesticidy.⁶

Glyfosát rovněž poškozuje ornou půdu. V některých typech půd se glyfosát váže na půdní částice a stává se tak inertním, v jiných typech půd však zůstává aktivní a jeho rozklad pak zajišťují půdní mikroorganismy, což ovlivňuje biologické a chemické procesy v blízkosti kořenů rostlin, včetně jejich schopnosti vázat dusík.⁷ Důsledkem jsou zvýšené dávky dusíkatých hnojiv, jejichž výroba je energeticky náročná, použití farmářům zvyšuje náklady a přispívá ke kontaminaci prostředí dusičnany (eutrofizace). Argentinskí vědci zjistili, že aplikace herbicidů s obsahem glyfosátu v množství blízkém běžně používaným koncentracím by také mohla být toxická pro žížaly, které významně ovlivňují kvalitu a úrodnost půdy.⁸

V ČR se glyfosát masivně používá místo podmítky a podzimní orby. Zmiňovaný postup zahubí na rozsáhlých plochách vegetaci, která samovolně vyrostla na sklizených polích a která je v zemědělské krajině existenčním zdrojem potravy a úkrytu mnoha kriticky ohrožených živočichů (například koroptví polních). Navíc zničí další rostliny v okolí polí a zbytečně zatěžuje půdy a vody herbicidy. Přitom dobře provedené orební postupy likvidují plevely stejně dobře a ekonomicky výhodně jako biodiverzitu ničící herbicidy.⁹

Opakované povolení a používání glyfosátu proto porušuje směrnici (ES) č. 1107/2009 o pesticidech, která uvádí, že průmysl musí zajistit, že „výrobky nebo látky v nich obsažené, jež se dostanou na trh, nejsou škodlivé pro zdraví lidí nebo zvířat a nemají nepřijatelné dopady na životní prostředí.“ (Směrnice (ES) č. 1107/2009, bod 8)

Podle příslušných kritérií stanovených pro výjimky nemohou být aktivní složky v pesticidech povoleny, pokud studie na zvířatech prokážou jejich rakovinotvorné účinky (směrnice (ES) č. 1107/2009, článek 4.1, příloha II, sekce 3.6.3)

² Heard, M.S., Hawes, C., Champion, G.T., Clark, S.J., Firbank, L.G., Haughton, A.J., Parish, A.M., Perry, J.N., Rothery, P., Scott, R.J., Skellern, M.P., Squire, G.R., et Hill, M.O. (2003a). Weeds in fields with contrasting conventional and genetically modified herbicide-tolerant crop. I. Effects on abundance and diversity. *Philosophical Transactions of The Royal Society London*, roč. 358, č. 1439, s. 1819–1832

³ Vereecken, H. (2005). Mobility and leaching of the glyphosate: a review. *Pesticide Management Science*, roč. 61, s. 1139 – 1151.

⁴ Relyea, R.A. (2005). The impact of insecticides and herbicides on the biodiversity and productivity of aquatic communities. *Ecological Applications*, roč.15, s. 61–627; Relyea, R.A. (2005). The lethal impact of roundup on aquatic and terrestrial amphibians.

⁵ Szarek, J., Siwicki, A., Andrzejewska, A., Terech-Majewska, E., et Banaszkiwicz, T. (2000). Effects of the herbicide Roundup on the ultrastructural pattern of hepatocytes in carp (*Cyprinus carpio*). *Marine Environmental Research*, roč. 50, s. 263–266

⁶ Stoytcheva, M. ed. (2011). Pesticides – formulations, effects, fate. InTech Rijeka, 808 pp.

⁷ Kremer, R.J., Means, N.E. (2009). Glyphosate and glyphosate-resistant crop interactions with rhizosphere microorganisms. *European Journal of Agronomy*, roč. 31, s. 153–161.

⁸ Piola, L., Fuchs, J., Oneto, M.L., Basack, S., Kesten, E., et Casabé, N. (2013). Comparative toxicity of two glyphosate-based formulations to *Eisenia andrei* under laboratory conditions. *Chemosphere*. Roč. 91(4), s. 545 – 551.

⁹ Smutný a kol. (2015) Význam agrotechnických faktorů při pěstování obilnin v suchých oblastech, XVIII. Rostlinolékařské dny, str. 17.

„Zejména při udělování povolení produktům k ochraně rostlin má ochrana zdraví lidí a zvířat a životního prostředí přednost před zlepšením produkce rostlin.“ (směrnice (ES) č. 1107/2009, bod 24)

Přesto Evropská komise dočasně prodloužila registraci glyfosátu do konce roku 2017, a to bez dostatečné podpory členských států a navzdory negativnímu stanovisku Evropského parlamentu. Evropský komisař pro zdraví a bezpečnost potravin Vytenis Andriukaitis členskými státům nicméně doporučil, aby v každém případě:

- zakázaly přidávání polyethoxylovaného tallowaminu (POEA) do glyfosátových herbicidů (tento přídatek je toxický již při nízké koncentraci a způsobuje nevolnost a žaludeční potíže, přidává se např. do známého přípravku Roundup)
- minimalizovaly použití glyfosátu na zahradách a veřejných prostranstvích, jako jsou parky a dětská hřiště
- minimalizovaly použití glyfosátu na předsklizňové dosoušení.¹⁰

Členské státy EU včetně České republiky v červenci 2016 odhlasovaly text navazujícího nařízení Evropské komise týkající se výše uvedených omezení použití glyfosátu. Konkrétní termíny a forma omezení budou předmětem jednání mezi členskými zeměmi a rovněž v rámci České republiky mezi Ministerstvem zemědělství, Ministerstvem zdravotnictví a Ústředním kontrolním a zkušebním ústavem zemědělským (ÚKZÚZ).

Výbor pro krajinu, vodu a biodiverzitu žádá, aby dotčená ministerstva začala bezodkladně realizovat v plné šíři Národní akční plán ke snižování spotřeby pesticidů v České republice.¹¹ Ten byl schválen již v roce 2012, některá opatření, jako je například monitoring účinků pesticidů na necílové organismy (tedy ubývající a ohrožené druhy rostlin a živočichů), dosud nezačaly.

Výbor pro krajinu, vodu a biodiverzitu proto žádá RVUR, aby vyzvala ministry k podniknutí kroků nezbytných k omezení používání glyfosátu, škodlivých zemědělských operací a omezování spotřeby pesticidů v České republice.

¹⁰ http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-16-2011_en.htm

¹¹ Národní akční plán ke snižování spotřeby pesticidů v České republice:

<http://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/udrzitelne-pouzivani-pesticidu/narodni-akcni-plan-cr-nap/>